
Източник: [Портал Европа](#)

» Дали българите, живеещи извън страните-членки на ЕС като Турция, следва да участват във вота напролет?

» Проучване на Портал ЕВРОПА за практиките, свързани с правото на глас, двойното гражданство и постоянното местожителство в 10-е нови страни-членки плюс Румъния.

Портал ЕВРОПА ви представя практиката в 10-е страни, присъединили се към ЕС при предишната вълна на разширяването - през 2004 г., както и положението в Румъния, която - също като България - избира напролет евродепутати за първи път. Припомняме, че преди три години за пръв път на избори за Европейски парламент гласуваха: Кипър, Чехия, Естония, Унгария, Латвия, Литва, Малта, Полша, Словакия и Словения.

РУМЪНИЯ

Изборите са насрочени на 13 май. Ще бъдат избрани 35 евродепутати. В момента в Румъния се обсъжда проектозакон за малцинствата. По данни от 2005 г., 89.5% от населението на северната ни съседка е румънско, унгарското малцинство наброява 6.6%, ромите са 2.5%, а под половин процент са съответно украинците, германците, руснаците, турците и другите народности.

Всички хора над 18 г. с румънско гражданство и живеещи както в Румъния, така и в чужбина, ще могат да гласуват на румънски евродепутати. Освен това всеки гражданин на ЕС, който живее в Румъния и не е гласувал на предишните европейски избори, ще има право да избира от румънската депутатска листа. Дадено е право и на румънците с двойно гражданство, живеещи извън пределите на Румъния, да гласуват на изборите на 13 май - например лицата с украинско и румънско гражданство.

Според медиите в Румъния, унгарското малцинство в страната масово ще предпочете - както и досега - кандидатите на Демократичния съюз на унгарците в Румъния - голяма е вероятността UDMR да премине 5-процентовата бариера и да има свои представители в Европарламента.

Нека припомним, че Румъния всъщност е първата източноевропейска страна, установила официални отношения с Европейската общност - още през 1974 година. Букурещ получи за 2005 г. към € 1 023 млн. като предприсъединителна подкрепа (по програмите ФАР, САПАРД и ИСПА), което се равнява на 1.4% от БВП на страната. А в първите три години от пълноправното членство, на Румъния ще бъдат предоставени почти €10.5 милиарда (с други думи €483 за всеки румънски гражданин) - главно от структурните фондове, както и по общата селскостопанска политика.

ПОЛША

Проучване на Портал ЕВРОПА установи, че за евродепутати са гласували само онези полски граждани, които живеят в рамките на Съюза. Имащите право на глас и пребиваващи в Германия например са имали право да дадат своя глас за местните кандидати, подчертават от Варшава. Законът също така определя като изискване за право на глас полското гражданство. Граждани на други страни-членки на ЕС могат да гласуват за полската листа, при положение, че желаещите граждани са трайно пребиваващи в Полша и са записани в изборителния списък.

ЧЕХИЯ

Не е лесно да се даде еднозначен отговор на въпроса за възможността, чешки граждани, живеещи извън територията на Чешката република, да гласуват за евродепутати на вота през 2004 г. Ярослав Сухман от Комисията по европейски въпроси на парламента в Прага обясни за Портал ЕВРОПА, че - обобщено - всеки гражданин на Чешката република има право да гласува за евродепутати на територията на страната, стига да е навършил 18 години. Чешките граждани, живеещи в други страни-членки достатъчно дълго време, са имали възможност да упражнят правото си на глас - стига разбира се да са отговаряли на формалните условия, важащи в съответната страна-членка, в която са пребивавали постоянно към датата на изборите. Ярослав Сухман обаче подчерта, че не е било позволено на чешки граждани да гласуват за чешката евродепутатска листа от чужбина - т.е. чешките граждани са могли да гласуват единствено за кандидатите от страната-членка, в която са се намирали. Не се дава право на чешките граждани, живеещи извън територията на Европейския съюз, да гласуват за европейски депутати, каза още Ярослав Сухман от парламента в Прага за Портал ЕВРОПА.

Въпросът с двойното гражданство в Чехия е проблематичен и сложен заради разделянето на Чехия и Словакия през 92-а година, а и заради сериозния брой граждани на страната, принудени по време на комунизма да емигрират. Общо взето чешкото законодателство се опитва да избягва двойното гражданство - правилото е, че при кандидатстване за друго гражданство, лицето губи чешкото си гражданство. Веднага трябва да уточним, че изключенията от това правило са многобройни, най-вече когато става дума за смесени бракове.

За пръв път Чехия избра свои евродепутати на 11 и 12 юни 2004 г. Изборителната активност беше твърде ниска, а тогавашната управляваща Чешка социалдемократическа партия претърпя съкрушителна загуба - тя бе сред причините за оставката на премиера Владимир Шпидла.

ЕСТОНИЯ

Естонският Закон за избор на евродепутати дава изборителни права на всички естонски граждани, живеещи временно или трайно в чужбина - без значение дали те са на територията на страна-членка на ЕС или не. Когато гражданите упражняват правото си на глас от чужбина, те могат да го направят или по пощата, или в дипломатическите мисии на Естония. Ако са в страна-членка на ЕС, естонците имат право да гласуват за депутати в страната, в която пребивават. В такъв случай имената им биват зачеркнати от естонските изборителни списъци. Това поясни специално за Портал ЕВРОПА Арне Койтмае от отдел "Избори" в канцеларията на естонския парламент.

На 13 юни 2004 г. на първите избори за евродепутати в Естония победи Социал-демократическата партия. Гласуваше се с отворена листа по системата Д'Онт. Изборителната активност беше една от най-ниските в сравнение с останалите страни-членки: едва 26.8%.

ЛАТВИЯ

Ако европейски гражданин гласува или е кандидат в избори за ЕП в друга страна-членка на ЕС, то такова лице губи в Латвия правото си да избира или да бъде избрано - това е записано в закона, уреждащ гласуването за членове на Европейския парламент.

Това обясни Кристине Берзина, шеф на информационния отдел на Сейма специално за Портал ЕВРОПА.

Латвийски граждани, които по време на изборите за ЕП през 2004 г. са живеели в чужбина, също са имали право да гласуват - това е ставало по пощата. За да упражни по този начин правото си на глас, латвийският гражданин заявява намерението си предварително чрез Външното министерство на страната, или в някое от 40-е дипломатически и консулски представителства на Латвия по света. Заявленията се приемат най-късно 30 дни преди изборния ден.

През 2004 г. такова желание са заявили 3215 граждани на Латвия (от общо пребиваващи в чужбина 32 575 души - по официална статистика), а правото си на глас са упражнили 2593 от тях, разказва пък Жане Дузе от латвийската Централна избирателна комисия пред Портал ЕВРОПА. Броят на гласувалите от чужбина латвийци е незначителен - едва 8% от живеещите в чужбина граждани на тази страна са гласували за евродепутати.

Що се отнася до гласуването на латвийска територия, право да го упражнят са имали латвийските граждани, както и граждани на страни-членки на ЕС, пребиваващи в страната. Етническите малцинства се ползват със същите права, допълва Кристине Берзина от латвийския парламент в отговор на нашето запитване.

Припомняме, че латвийците избираха своите евродепутати на 12 юни. 16 политически партии излязоха с листи, а общият брой на кандидатите беше 1019. При избирателна активност 41.20% (чувствително по-ниска от обичайната активност за национален парламент), най-много депутатски места получиха консервативните партии. Загубата за партиите от управляващата коалиция беше очевидна.

ЛИТВА

Гражданите на Литва, живеещи в други страни-членки на ЕС, имат възможност да избират между два варианта - или да гласуват за латвийската листа с кандидат-евродепутати, или за листата в страната, където те пребивават постоянно. Ако решат да изберат първия вариант, гласуването се провежда в посолствата и консулските представителства на Литва в съответната страна: имената се вписват в избирателния район на столицата Вилнюс и списъкът се предава от всяко дипломатическо представителство на централните власти 15 дни преди изборите. В случай, че изберат втория вариант, гражданите на Литва се съобразяват с електоралните разпоредби, възприети от страната-членка на ЕС, в която пребивават.

Това каза специално за Портал ЕВРОПА Евалдас Синкевициус, шеф на Информационно-аналитичния отдел на парламента (Сейма) на Литва.

От там уточниха, че гражданите на Литва, постоянно пребиваващи в страна извън ЕС, също имат право да гласуват за евродепутати на своята родина. Това важи за всички лица, които имат литовско гражданство. Що се отнася до малцинствата - дори някой гражданин да е етнически литовец, той няма право да гласува, ако няма официално гражданство.

Литовският Закон за избор на депутати в Европейския парламент, приет на 20 ноември 2003 г., дава също така право на глас на граждани на страни-членки на ЕС, трайно пребиваващи в страната.

Евалдас Синкевициус заключава пред Портал ЕВРОПА, че Литва има дългогодишна практика в

организирането на гласувания в чужбина в най-различен тип вотове - парламентарни, президентски, а така също и референдуми. Този опит е бил приложен и за първите избори на Литва за евродепутати през юни 2004 г.

Изборите се проведеха на 13 юни и победиха левите партии.

МАЛТА

В Малта обаче гласуването се извършва само на малтийска територия.

Рей Сциклуна от канцеларията на парламента разказа за Портал ЕВРОПА, че малтийската Конституция определя кой има право да гласува на избори в тази страна. Чл. 57 и 58 са категорични, че за да има право на глас, лицето трябва да има малтийско гражданство, да е навършил 18 г., и да е живял за последните 18 месеца минимум 6 месеца на територията на Малта - за непрекъснат период или кумулативно в рамките на 18-месечния срок, предхождащ изборите (Чл. 57-С).

Сред условията за отнемане правото на глас е, ако лицето е със смъртна присъда от малтийски съд, или ако излежава присъда лишаване от свобода, надвишаваща 12 месеца.

Портал ЕВРОПА проучи избирателния закон, според който право на глас имат всички граждани на страни-членки на ЕС. Обаче за да гласува европейски гражданин в Малта, който не е малтиец, трябва да декларира, че няма да упражни правото си на глас в друга страна-членка на съюза; както и разбира се да не е лишен от право на глас в родината си.

Припомняме, че на 13 юни 2004 г. гласуваха в Малта за първи път за евродепутати - тогава опозиционната Партия на труда спечели 3 от общо петте места. Останалите 2 отидоха при националистическата партия.

СЛОВАКИЯ

В Словакия пък право да избират евродепутати имат само граждани на страната - включително тези, които не пребивават постоянно нито в Словакия, нито в някоя страна-членка на ЕС. "Те обаче могат да гласуват, само ако физически се намират на словашка територия в деня на изборите" - подчерта за Портал ЕВРОПА Мартина Окрухликова от Канцеларията на Националния съвет на Словашката република.

Тя допълни, че според бл. 23 Закона за избор на членове на ЕП - № 331 от 2003 г. - всеки словашки гражданин, който не пребивава постоянно в Словакия или в някоя друга страна-членка на ЕС, но се яви в изборния ден в избирателната секция, задължително се вписва в избирателния списък, което му дава право на глас в съответния избирателен район. Тази регистрация е валидна само в изборния ден. Актът на гласоподаването се отбелязва писмено в словашкия му документ за самоличност - международен паспорт, каза още Мартина Окрухликова. Според нея това прави повторното гласуване невъзможно.

Член 5 на Словашката конституция определя, че условията за придобиване и загуба на гражданство на Словашката Република се определят със закон. "Никой не трябва да бъде лишаван от гражданство на Словашката Република против волята си", е написано в основния закон на страната. Освен това, в Закона за словашкото гражданство не се забранява двойното гражданство - следователно, ако словашки гражданин получи гражданство и за друга държава, той става гражданин и на двете държави.

Законът за избор на представители в ЕП, който влиза в сила през август 2003 г., дава право на глас и на европейски граждани от други страни-членки, пребиваващи в Словакия.

Припомняме, че най-ниската избирателна активност в целия ЕС отбеляза Словакия на първите си

избори за евродепутати - едва 16.9%. Вотът, провел се на 13 юни 2004 г., отсъди равно представителство на общо 5 политически партии. Общият брой депутатски места на Словакия в ЕП е 14.

СЛОВЕНИЯ

Всеки, който притежава словенско гражданство, има право да гласува в избори за евродепутати в страната - без значение къде е постоянното му местожителство. Така определя изборното законодателство в Словения - както за избор на национален парламент, така и за словенски представители в Европейския парламент (ЕП).

Това обясниха специално за Портал ЕВРОПА от Централната избирателна комисия в Словения. Експертът от ЦИК Марко Голобич допълни, че словенските национални малцинства не се ползват с по-специални привилегии от другите граждани: "Тези етнически словенци, които живеят в съседните страни като Италия, Австрия, Унгария или Хърватия, могат да гласуват по избор: или в държавата, в която живеят за нейната депутатска листа, или в Словения за словенската листа, стига обаче да имат словенско гражданство".

Право да избират словенски евродепутати имат и гражданите на други страни-членки на ЕС, стига да пребивават трайно в Словения.

Припомняме, че изненадваща победа на първите избори за ЕП в Словения през 2004 г. спечели Новата християн-народната партия - загуба претърпяха Либералдемократите и Народната партия на Словения. При активност 28.3% победата убедително отиде при дясноцентристките партии, които бяха в опозиция.

КИПЪР

Избирателният закон в Кипър казва, че право да избират евродепутати имат всички граждани на Кипър, както и трайно пребиваващите там граждани на други страни-членки на ЕС - последните трябва да са живели постоянно в страната най-малко 6 месеца преди датата на гласуването. Това подчертаха от службата по европейски въпроси на Камарата на представителите в Никозия за Портал ЕВРОПА - разпоредбата се съдържа в Член 7 на избирателния закон.

По-интересен е Член 5 на същия закон - за избор на депутати (той се отнася както до националния, така и до Европейския парламент): сред изискванията за право на глас на граждани на Република Кипър е и това - за да получи право на глас за евродепутати, лицето гражданин на Кипър трябва да е било с трайно пребиваване Република Кипър най-малко шест месеца непосредствено преди датата на изборите.

По силата на кипърското законодателство под трайно пребиваване в страната може да се разбира територията на целия ЕС.

От кипърския парламент подчертаха за Портал ЕВРОПА, че кипърските граждани, живеещи в чужбина, са можели да гласуват единствено в Кипър за евродепутати, а що се отнася до етническите малцинства, техният статут не се различава от този, действащ за всички останали граждани.

В Кипър гласуването е задължително, но не се налагат наказания, когато гражданите не гласуват. Гласуване по пощата не е разрешено.

Кипър проведе първите си избори за ЕП на 13 юни 2004 г. Бяха избрани шестима евродепутати, за които места се състезаваха 59 кандидати. От 483,311 избиратели, 503 са кипърски турци, а 2054 - граждани на ЕС. Избирателната активност беше 72,50%. Консерваторите и лявата партия получиха по 2 депутатски места, а останалите две си поделиха другите политически формации.

УНГАРИЯ

Право да избират евродепутати имат всички унгарски граждани, живеещи в Унгария, гласи законът. Гражданите, записани в избирателните списъци на друга страна-членка, губят право на глас в Унгария. Другите европейски граждани, живеещи в Унгария, също имат право да гласуват за унгарски евродепутати, стига да подадат заявление за това в законовия срок. В случай, че унгарски гражданин е в чужбина в изборния ден, той има право да гласува, ако е уведомил месец по-рано съответната дипломатическа мисия.

Изборната процедура в Унгария разрешава на унгарските граждани, живеещи извън страната си - както на територията на ЕС, така и извън нея - да участват във всички видове избори: национални, местни, европейски - дори в референдуми. Гласуването се извършва само в унгарските посолства. Това каза за Портал ЕВРОПА правната съветничка в Комисията по европейски въпроси на Унгарския парламент Ангела Юхас-Тот.

Що се отнася до етническите малцинства, живеещи в Унгария - румънско, словашко, българско и т.н. - то те имат унгарско гражданство и се ползват от същите права, които има всеки друг унгарски гражданин.

Унгарските малцинства, живеещи в чужбина - а най-вече те живеят в Румъния, Словакия, Украйна, Сърбия, Австрия, Хърватия - не винаги и не задължително имат унгарско гражданство. Тези, които имат унгарско гражданство, както обаче и постоянно местожителство в Унгария, могат да гласуват по гореописания механизъм.

Като обобщение Ангела Юхас-Тот от парламента в Будапеща каза за Портал ЕВРОПА, че двете условия за участие в изборния процес - освен разбира се пълнолетието - са унгарското гражданство и официалното местожителство.

Припомняме, че на 13 юни 2004 г. унгарците за пръв път избраха свои евродепутати: управляващата Унгарска социалистическа партия претърпя съкрушителна загуба. Изборите спечелиха консервативните партии - общо 15 депутати, като за социалистите останаха 9. Общият брой унгарски депутати в ЕП бе 24.

ОЩЕ ПО ТЕМАТА

Народното събрание ще бистри начина, по който ще изберем - за първи път - български представители в Европейския парламент. Възможно е да бъде приет текстът, който ограничава възможността за българските изселници в Турция да участват във вота: например с изискването, право на глас да имат само тези, които са живели в България през последните месеци. Така е в редица новоприети в ЕС държави от предишната вълна на разширяването, установи проверка на Портал ЕВРОПА. ДПС обаче е против въвеждането на каквито и да е ограничения на изборителните права на българските граждани в страната и в чужбина.

Учредена е гражданската кампания "За чист парламент", в която Портал ЕВРОПА също участва.

На брифинга по повод старта на кампанията, проф. Михаил Константинов - коментирайки залозите в навечерието на първите ни избори за европейски депутати, каза, че при ниска избирателна активност ще се облагодетелстват БСП и ДПС, които ще получат по-голям процент гласове, отколкото съответства реалната им електорална подкрепа. По думите му, "ябълката на раздора" в сряда ще бъде текстът, който предвижда за евродепутати да могат да гласуват само български граждани и такива, живели над 6 месеца в България, или на територията на ЕС. "Предстои битка", каза проф. Константинов и припомни, че Австрия например разрешава гласуване за евродепутати само за живеещи на нейна територия. " През 1990-а година приехме твърде либерално избирателно законодателство, един своеобразен Троянски кон, който обаче сега става все по-голям", подчерта Константинов.

Миналата седмица той писа във вестник ДНЕВНИК: *"Основният спор тук е за огромната маса български изселници в Турция, които имат и българско гражданство. За което те масово напоследък се сещат. Тук конституцията няма как да ни помогне. Защото, макар там да са прокламирани универсални права (включително избирателното право), тези права не са безусловни. Под условие са тези права както у нас, така и по белия свят. Например в някои европейски страни, и то със стари демократични традиции, не се гласува в чужбина. А ние се докарахме дотам, че след 2001 г. в чужбина не само се гласува, но това се прави практически извън контрола на българските власти по паланки, кафенета и частни квартири. А как именно се гласува става ясно от едни наскоро докарани от Турция секционни протоколи от последните избори. От тях се видя, че само в една - единствена секция са гласували към 2500 души! При 14-часово гласуване това прави по 20 секунди на човек. И то при положение че в секцията няма пълен предварителен списък, а над 95 на сто от хората са били дописвани на ръка. За съжаление с този резултат няма как да влезем в "Гинес". Защото става въпрос за явна измама, която пред "Гинес" не минава. Но очевидно е минала някак през широките пръсти на българската изборна администрация."*